

УДК 930+94:[336.7+737](091)=124"15/17"

Зразюк Зінаїда Олексіївна

завідувач сектору нумізматики,
фалеристики, медальєрики та боністики,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
numismat.nmhu@ukr.net

Zraziuk Zinaida

Head of the sector of numismatics,
faleristics, medal and bonistics
National Museum of Ukrainian History
(Kyiv, Ukraine)

ДОНАТИВА ЯНА КАЗИМИРА ТА ЗОЛОТІ МЕДАЛІ З КОЛЕКЦІЇ ВІЛЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

DONATIVA OF YAN KAZYMYR AND GOLD MEDALS FROM THE COLLECTION OF THE UNIVERSITY OF VILNA

Анотація

Історії нумізматичного зібрання Національного музею історії України – понад 200 років. Основу цієї колекції склали три найбільші зібрання Києва: Київського університету Св. Володимира, Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії та Київського художньо-промислового і наукового музею. Найвідомішою була збірка мінц-кабінету університету. Своєю чергою, основу університетської збірки становили нумізматичні зібрання Кременецького (Волинського) ліцею та Віленського університету, що були закриті 1831 р. після польського повстання 1830–1831 рр. Завдяки архівним даним із сучасної нумізматичної колекції вдалося визначити походження 7 рідкісних золотих медалей та донативи із колекції Віленського університету.

Ключові слова: Віленський університет, Київський університет Св. Володимира, ювілейні та пам'ятні медалі, донатива.

Summary

The history of the numismatic collection of the National Museum of Ukrainian History has more than 200 years. The basis of this collection were the three largest collections of Kyiv: the Kyiv University of St. Volodymyr, Church and Archaeological Museum at the Kyiv Theological Academy, and the Kyiv Art and Industrial Museum. The most famous was the collection of the University Mints Cabinet. In turn, the basis of this collection were the numismatic collections of the Kremenets (Volhynia) Lyceum and the University of Vilna, which were closed in 1831 after the Polish uprising of 1830–1831 biennium. Owing to the archival data from the modern numismatic collection, it was possible to identify 7 rare gold medals and donations derived from the collection of the University of Vilna.

Keywords: University of Vilna, Kiev University of St. Volodymyr, commemorative medals, donativa.

Упродовж багатьох років співробітники сектору нумізматики, фалеристики, медальєрики та боністики Національного музею історії України досліджують історію створення музейної нумізматичної колекції, у складі якої знаходяться зібрання мінц-кабінету Київського університету Св. Володимира, Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії та Київського художньо-промислового і наукового музею.

Події першої пол. ХХ ст. – революції та громадянська війна, евакуація, переміщення з місця на місце, спроба створити музей нумізматики та передача колекції до фондів Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Шевченка – негативно вплинули на збереження колекції. Після закінчення війни, коли колекцію частково реєвакуювали, а частково повернули з Німеччини, був втрачений науковий потенціал музею – хтось із науковців емігрував, хтось загинув на війні, хтось вже ніколи не повернувся працювати до музею. Нове покоління музейних працівників зіткнулося з низкою труднощів: документація на музейні зібрання була втрачена, колекція перемішана, бракувало фахівців-нумізматів. У 1940–60 рр. відбулася інвентаризація колекції, коли до новостворених інвентарних книг було записано бл. 60 тис. од. зб., першими з яких стали предмети з нумізматичної колекції Київського університету Св. Володимира.

Дослідники неодноразово зверталися до цього зібрання. Один із відомих істориків ХІХ ст. – зберігач

нумізматичної колекції київського університету В. Б. Антонович, дослідивши документи з архіву університету та мінц-кабінету, описав історію створення згаданої збірки, перелічив його хранителів, найважливіші надходження до колекції та меценатів, завдяки яким ця колекція поповнювалася¹.

Вдруге до історії створення нумізматичної колекції Київського університету звернулися в 1980–90-х рр. співробітники нумізматичного відділу НМІУ: завідувач відділу Гарбуз Б. Б.², с. н. с. Омелянчик Р. М.³, завідувача відділом Зразюк З. О.⁴

Метою нашого дослідження є з'ясування історії походження 7 рідкісних і унікальних монет та медалей із колекції НМІУ. У попередніх наукових розвідках нам вдалося атрибутувати в колекції золоті монети Речі Посполитої із Кременецького ліцею⁵. Історія походження однієї монети – 3 дукати-донативи Яна Казимира – залишилася невизначеною. Пошуки серед предметів, записаних до інвентарних книг Кременецького ліцею та т. зв. нової київської колекції, результатів не дали. Остання надія покладалася на інвентарні книги мінц-кабінету Віленського університету, колекція якого після закриття закладу була передана до Київського університету в супроводі рукописних каталогів монет і медалей⁶. Проте в архіві НМІУ каталоги колекції Віленського університету відсутні. Автор статті звернулася до колег із Національного музею Литви у Вільнюсі, які люб'язно надали фотокопію рукописного каталогу монет і медалей, переданих до Києва⁷. Дослідження цього документа дозволило з'ясувати походження 7 предметів, що зберігаються в нумізматичній колекції НМІУ.

Віленський університет сформувався на основі головної школи Великого князівства Литовського – колишньої єзуїтської академії, реорганізованої з єзуїтської колегії, що виникла в 1570 р. Король Стефан Баторій зрівняв її права із Краківською академією та призначив її першим ректором Петра Скаргу. Найбільший розквіт Віленської академії припав на другу пол. XVIII ст., коли в ній працювали астроном М. Почобут, А. Нарушевич (автор "Історії польського народу") та ін. В 1773 р. академія припинила діяльність і була відновлена в 1780 р. як головна школа, якою залишалася до 18 травня 1803 р., коли імператор Олександр I підписав Статут університету. В 1820-х рр. Віленський університет вважався одним із кращих європейських навчальних закладів. Серед найвідоміших його викладачів можна згадати І. Лелевеля, учня Ф. В. Й. фон Шеллінга, Й. Голуховського та Княжевича – очільників кафедр історії, філософії та дипломатії. Університет став осередком польських патріотів, які мріяли про незалежність Польщі. Коли в 1830–1831 рр. розпочалося повстання, майже всі викладачі та студенти університету взяли в ньому участь. Реакцією російського уряду на це стало закриття університету 1 травня 1832 р.

Точний час заснування нумізматичної колекції Віленського університету невідомий. У 1803 р. вона налічувала 268 медалей та 195 монет⁸. Згідно з архівними документами, опублікованими Д. Грімаускайте, перший каталог нумізматичної колекції склав її хранитель Ю. Міцкевич. Згідно з означеним каталогом, бл. 66% римських монет були дарунками польського короля Станіслава Августа Понятовського (1764–1795) та Ю. Міцкевича, частина монет надійшла з колегії єзуїтів та від її ректора, М. Почубута⁹. Останні записи каталогу датуються 1805 р.¹⁰ Тогочасна колекція складалася з римських монет, монет нового часу, банкнот та медалей.

На мить передачі до Київського університету Св. Володимира в 1835 р., згідно з описом, зробленим бібліотекарем університету, П. Яркоським (1781–1845), в наявності були 3 831 монета та 327 медалей¹¹.

1 Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК України). – Ф. 832. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 1–6.

2 Гарбуз Б. Нумізматична колекція Національного музею історії України // Вісник Національного банку України. – К., 1996. – № 3. – С. 84–91.

3 Яушева-Омельянчик Р. Київський мінцкабінет у життєписах // Українська нумізматика і боністика. – К., 2000. – № 1. – С. 64–76; № 2. – С. 53–62.

4 Зразюк З. Из истории нумизматической коллекции университета св. Владимира // Международная нумизматическая конференция, посвященная 150-летию Национального музея Литвы. – Вильнюс, 2006. – С. 67–74.

5 Зразюк З. Рідкісні золоті монети Речі Посполитої в нумізматичній збірці НМІУ, що походять з колекції Волинського (Кременецького ліцею) // Науковий вісник Національного музею історії України. – Вип. 2. – К., 2017. – С. 214–225.

6 ЦДІАК України. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 1, 2, 4.

7 Висловлюю щирю вдячність завідуючій нумізматичним відділом Національного музею Литви у Вільнюсі Далі Грімаускайте за надані архівні матеріали та допомогу під час написання статті.

8 ЦДІАК України. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 229.

9 ЦДІАК України. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 47.

10 Грималаускайте Д. Истоки нумизматического собрания Виленского Императорского университета (1803–1832) // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: – Науковий збірник. – № 4. – Мінск, 2008. – С. 47.

11 ЦДІАК України. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 27.

Після закриття Віленського університету нумізматичну колекцію розділили між Харківським університетом і новоствореним Київським університетом Св. Володимира.

Нині в нумізматичній колекції НМІУ зберігається одна донатива та 6 золотих медалей, що походять із колекції Віленського університету.

Карбовані в м. Торунь за часів Яна II Казимира Вази (1648–1688), 3 дукати-донативи 1659 р. були подаровані Віленському університету в 1822 р. маршалком Мартіном Важинським у складі колекції з 165 монет та медалей (Рис. 1)¹². На лицьовому боці донативи зображено польського короля Яна Казимира з орденом Золотого Руна на грудях. По краю поля – легенда: IOAN. CAS. D : G. REX.POLON : & SVE : M : D. L. R : P (“Ян Казимир, Божою милістю король Польщі та Швеції, Великий князь Литовський, Руський, Пруський”). На звороті цієї надзвичайно рідкісної монети зображено краєвид Торуня, над яким два янголи тримають міський герб. Унизу зазначена дата карбування: “1659”. По краю поля – легенда, характерна для донатив: EX * AVRO * SOLIDO * CIVIT * THORVNENS. * FIERIF (“З щирого золота міста Торуня наказало виготовити”).

З колекції Віленського університету походить медаль на честь коронації 2.02.1676 у Кракові в королівському замку Вавель Яна III Собеського та Марії Казимири (Рис. 2). На лицьовому боці цієї барокової медалі представлено парадне зображення королівського подружжя: Марія Казимира та Ян III Собеський у античних обладунках, із лавровим вінком на голові – символом слави і військових перемог. На звороті медалі на тлі зображення краківського королівського палацу Вавеля представлена алегорична композиція, в центрі якої – увінчана короною пальма, на стовбурі якої зазначені імена правителів; поряд зображено амура. Іконографія медалі є відсиланням до алегоричної гравюри з “Книги емблем” (Emblematum liber, 1531) Дж. А. Альчати (Andreas Alciatus) “Пальма Віртус”: пальма, що витримує всі вітри¹³, символізує довговічність і силу королівської влади Яна III Собеського. Ця алегорія була запозичена у грецьких філософів Аристотеля та Плутарха, які стверджували, що пальма, навіть перенавантажена плодами, не ламається.

Відомі золоті та срібні відбитки цієї медалі. Штемпелі були зроблені у Гданську представником медальєрної школи епохи бароко Яном Хорном¹⁴, а медаль карбувалася на монетному дворі у Кракові.

Цю одну з найкрасивіших медалей часів правління Яна III Собеського подарував Віленському університету єпископ інфляндський Юзеф Казимир Коссаковський (1738–1794)¹⁵.

З колекції Віленського університету походять і 3 золоті медалі роботи видатного медальєра кін. XVIII ст. Яна Філіпа Хольцгойзера. Це – медаль для іноземців, подарована міністерству Віленського університету королем Станіславом Августом Понятовським (Рис. 4)¹⁶; медаль DILIGENTIAE (“За старанність”) – нагорода студентів за успіхи у вивченні літератури, яка належала стольнику Великому князівства Литовського, графу Михайлу Валицькому (Рис. 3); медаль, присвячена видатному литовському та білоруському астроному М. Почубуту-Одлянницькому¹⁷, який, напевно, подарував університету останню із цих медалей (Рис. 5).

Мартін Почубут-Одлянницький (1729–1810) – професор астрономії у Вільно, випускник Віленської академії. З 1777 р. – ректор університету та директор створеної завдяки його зусиллям обсерваторії, в 1780–1803 рр. – ректор Головної віленської школи. Під час повстання 1794 р. астроном увійшов до складу тимчасового уряду повстанців у Литві. У 1803 р. М. Почубут-Одлянницький склав із себе обов’язки ректора Головної віленської школи. Праці вченого були значним внеском у розвиток астрономії кін. XVIII ст., а його дослідження Меркурія стали важливим матеріалом для Ж. Ж. Л. де Лаланда (1732–1807) під час складення ним нових астрономічних таблиць.

Ще одна надзвичайно рідкісна золота медаль, що походить із колекції Віленського університету, присвячена коронації імператора Олександра I (Рис. 6). Її подарував куратор Віленського університету Адам Чарторийський (1770–1861)¹⁸ – радник царя Олександра I, міністр закордонних справ Російської імперії (1804–1806), під час польсько-литовського повстання 1830–1831 рр. – голова тимчасового повстанського уряду, який

12 *Grimalauskaitė D.* Gabinet numizmatyczny Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego (1803–1832) // *Wiadomości numizmatyczne.* – Warszawa, 2004. – № 48. – С. 146.

13 *Emblema XXXVI: Obdurandum adversus urgentia // Alciati A.* Emblematum liber [Electronic resource]: Alciato’s Book of Emblems. The Memorial Web Edition in Latin and English. – Access mode: <https://www.mun.ca/alciato/036.html> (last access: 14.08.2018). – Title from the screen.

14 *Gumowski M.* Medale Polskie. – Warszawa, 1923. – С. 89–90.

15 *Грималаускайте Д.* Истоки нумизматического собрания... – С. 47.

16 *Грималаускайте Д.* Истоки нумизматического собрания....

17 *Грималаускайте Д.* Истоки нумизматического собрания.... – С. 48.

18 *Грималаускайте Д.* Истоки нумизматического собрания...

намагався відновити Польщу у старих кордонах. А. Чарторийський тривалий час виконував обов'язки куратора Віленської шкільної округи; його сподвижником був Т. Чацький (1765–1813) – засновник Кременецького лицю (1805). Згадана медаль виготовлена видатним російським медальєром Карлом Леберехтом (1755–1827). На її лицьовому боці зображено портрет імператора Олександра I. На звороті – увінчана імператорською короною колона з написом: ЗАКОНЪ. По краю поля – легенда: ЗАЛОГЪ БЛАЖЕНСТВА ВСЕХЪ И КАЖДОГО. В нижньому секторі під зрізом – напис двома рядками: КОРОНОВАНЪ ВЪ МОСКВЕ / СЕНТ. 15. Д. 1801. Такі медалі призначалися для нагородження найвищих сановників Російської імперії під час коронації імператора.

Із зібрання мінц-кабінету Віленського університету походить золота медаль, присвячена 250-річчю заснування Віленського університету (Рис. 7) та випущена з ініціативи зборів факультету літератури й вишуканих мистецтв університету, де ухвалювали, які особи і текст повинні бути представлені на медалі. Роботу над цією медаллю доручили видатному художнику-медальєру – графу Федору Толстому. Університет замовив 15 золотих, 50 срібних і 300 бронзових медалей. Золоті медалі були подаровані членам імператорської родини та найвищим сановникам Російської імперії¹⁹, а один екземпляр передали до нумізматичного кабінету Віленського університету²⁰.

Отже, завдяки цьому дослідженню вдалося встановити історію ще 7 рідкісних монет і медалей із зібрання Національного музею історії України, що походять із колекції Віленського університету. Ці нумізматичні пам'ятки мають значну не лише нумізматичну, а й меморіальну цінність, оскільки пов'язані з історією Віленського університету та з видатними громадськими й культурними діячами кін. XVIII – поч. XIX ст.

КАТАЛОГ

1. Інв. № Au -517

Рис. 1.

3 дукати-донативи 1659 р.

Річ Посполита, Ян II Казимир Ваза (1648–1688).

м. Торунь.

Трикутник повернутий донизу, зірка по центру – знак Ганса Девіда Лауера (1639–1656) – мінцмейстера Торунського монетного двору.

Метал, проба: золото 958.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 10,38 г; d – 34,5 мм.

Лиц. бік: у центрі поля погрудне, праворуч профільне зображення короля в короні. Одяг прикрашений візерунками, комір – мережаний. На грудях – орден Золотого Руна. По краю поля легенда: IOAN. CAS. D : G. REX. POLON : & SVE : M : D. L. R : P ("Ян Казимир божею милістю король Польщі та Швеції,

¹⁹ Грималаускайте Д. Юбилейная медаль Виленского императорского университета // Нумизматический сборник ГИМ. – № XVII. – М., 2005. – С. 289.

²⁰ Грималаускайте Д. Юбилейная медаль... – С. 289.

Великий князь Литовський, Руський, Пруський”).

Зв. бік: у центрі поля зображення міського краєвиду, що розкинувся по обидва береги р. Вісла: вежі, будинки, міст через р. Віслу, човни на річці. Над ним два янголи тримають герб м. Торунь: на круглому гербовому щиті – зображення міської вежі. В нижньому секторі в зображенні ліворуч – дата карбування: “1659”. По краю поля легенда: EX * AVRO * SOLIDO * CIVIT * THORVNENS. * FIERIF (“З щирого золота міста Торуня наказав виготовити”) та знак мінцмейстера Торунського монетного двору.

Джерела: Lietuvos valstybės istorijos archyvas (Державний історичний архів Литви, далі – LVIA). – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807²¹. – Арк. 091. – № 27; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – № 2 134 (R 3); *Dutkowski Jr.* Zloto czasow dynastii Wazow. – T. 1. – Gdansk, 2015. – № Т 99 (R 5).

2. Інв. № Au-533

Рис. 2.

Медаль пам'ятна на честь коронації Яна III Собеського та Марії Казимири, 1676 р.

Річ Посполита, Ян III Собеський (1674–1696).

м. Гданськ (штемпелі), м. Краків (Краківський монетний двір, карбування).

Художник-медальєр: ІН – Joan Horn.

Метал, проба: золото 900.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 51,5 г; d – 47 мм.

Лиц. бік: у центрі поля погрудне, праворуч профільне зображення короля Яна III Собеського в облядунах та з лавровим вінком на голові та його дружини Марії Казимири один за одним. По краю поля – візерунчастий обідок.

Зв. бік: у центрі поля – зображення краківського королівського замку Вавель на пагорбі, під яким протікає р. Вісла. На передньому плані – увінчана короною пальма, на стовбурі якої – напис: IOANNES REX / MARIA REGINA. Біля пальми зображено амура. Під пальмою – картуш із написом: CORONATI / 2. FEBR. 1676. У верхньому секторі по краю напис: CRESCANT CUM PALMIS NOMINA.

Джерела: LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807. – Арк. 089. – № 31; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – № 2 419 (R 1).

²¹ LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – В. 3 807: фонд “Vilniaus švietimo apygardos valdyba” (“Управление Виленского учебного округа”), дело “Каталог новейшим медалям и монетам, принадлежавшим Минцкабинету бывшего Императорского Виленского Университета и переданным в ведомство императорского университета Св. Владимира, 1835”.

3. Інв. № Au-535

Рис. 3.

Медаль "За старанність" (заснована в 1767 р.)

Річ Посполита, Станіслав Август Понятовський (1764–1795).

Варшавський монетний двір.

Художник-медальєр: Ян Філіп Хольцгойзер (I. P. H. F.) (1741–1792).

Метал, проба: золото 958.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 10,15 г; d – 26 мм.

Лиц. бік: у центрі поля – зображення увінчаної короною монограми Станіслава Августа Понятовського, оточеної лавровим вінком.

Зв. бік: у центрі поля – оточений дубовим вінком напис: DILI / GEN / TIAE.

Герт: візерунчастий.

Джерела: LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807. – Арк. 125. – № 52; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 387 (R 1); *Wiecek A.* Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792) nadworny medalier krola Stanislaw August Poniatowskiego. – Polskie towarzystwo numizmatyczne. – № 16. – Warszawa, 1993. – С. 41.

4. Інв. № Au-536

Рис. 4.

Медаль пам'ятна "За заслуги" (для іноземців), бл. 1770 р.
Річ Посполита, Станіслав Август Понятовський (1764–1795).
Варшавський монетний двір.

Художник-медальєр: Ян Філіп Хольцгойзер (I. P. H.) (1741–1792).

Метал, проба: золото 958.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 40,77 г; d – 40 мм.

Лиц. бік: у центрі поля – поясне, праворуч профільне зображення Станіслава Августа Понятовського. Під зрізом портрета – ініціали медальєра: I. P. H. По краю поля легенда: STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POLONIAE M. D. LITUA.

Зв. бік: у центрі поля – легенда чотирма рядками: SIGNATUM / HOC MEMORI / PECTORE / MUNUS HABE. / OVID. У нижньому секторі – лаврова й дубова гілки.

Джерела: Грималаускайте Д. Истоки нумизматического собрания Виленского Императорского университета (1803–1832) // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны. – Навуковы зборнік 4. – Мінск: БДУ, 2008. – С. 47; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 386 (R 4²²); *Wiecek A.* Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792) nadworny medalier krola Stanislaw Augusta Poniatowskiego. – Polskie towarzystwo numizmatyczne. – № 22. – Warszawa, 1993. – С. 45.

5. Інв. № Au-538

Рис. 5.

Медаль пам'ятна, присвячена Мартину Почобуту (1728–1810). 1775 р.

Річ Посполита, Станіслав Август Понятовський (1825–1855).

Варшавський монетний двір.

Художник-медальєр: Ян Філіп Хольцгойзер (I. P. H. F.) (1741–1792).

Метал, проба: золото 900.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 47,49 г; d – 43 мм.

Лиц. бік: у центрі поля – поясне, праворуч профільне зображення Мартіна Почобута. Під зрізом портрета – ініціали медальєра: I. P. H. F. По краю поля – легенда: MAR : POZOBUT. ASTRON : REG : POL : SOC : R : LOND : N : MDCCXXVIII.

Зв. бік: у центрі поля – зображення сферичної астролябії, телескопа, карти неба, книги, циркуля. Під зрізом – напис: BENE MERENTIS LAUDI / DEDIT / STAN : AUG : REX. / MDCCLXXV. У верхньому секторі – легенда: SIC ITUR AD ASTRA.

Джерела: LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807. – Арк. 105. – № 164; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection

22 Для срібних медалей. Золоті медалі в каталозі не зазначені.

des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 975²³ (R 2); *Wiecek A.* Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792) nadworny medalier krola Stanislaw Augusta Poniatowskiego. – Polskie towarzystwo numizmatyczne. – № 42. – Warszawa, 1993. – С. 56.

6. Інв. № Au-631

Рис. 6.

Медаль пам'ятна, присвячена коронації імператора Олександра I. 1801 р.
Російська імперія, Олександр I (1801–1825).

Санкт-Петербурзький монетний двір.

Художник-медальєр: Карл Леберехт (1755–1827).

Метал, проба: золото 958.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 70,10 г; d – 50 мм.

Лиц. бік: у центрі поля погрудне, праворуч профільне зображення імператора Олександра I. Під зрізом портрета – іменник медальєра: С. LEBERESCHT. F. По краю поля – напис: Б. М. АЛЕКСАНДРЪ I ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОСС.

Зв. бік: у центрі поля на прямокутному п'єдесталі зображено колону, увінчану імператорською короною. На колоні – напис: ЗАКОНЪ. По краю поля легенда: ЗАЛОГЪ БЛАЖЕНСТВА ВСЕХЪ И КАЖДОГО. В нижньому секторі під зрізом – напис двома рядками: КОРОНОВАНЪ ВЪ МОСКВѢ / СЕНТ. 15. Д. 1801. На зрізі праворуч – літери: С. М. F.

Джерела: LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807. – Арк. 87.– № 13; *Смирнов В.* Описание русских медалей. – Санкт-Петербург, 1908. – № 332а.

23 Е. Гуттен-Чапському був відомий лише екземпляр, виготовлений із срібла.

7. Інв. № Au-542

Рис. 7.

Медаль ювілейна, присвячена 250-річчю заснування Віленського Імператорського університету. 1828 р. Російська імперія, Микола I (1825–1855).

Санкт-Петербурзький монетний двір.

Художник-медальєр: Федір Толстой (1783–1873).

Метал, проба: золото 958.

Техніка: карбування.

Вага, розмір: 245,25 г; d – 66 мм.

Лиц. бік: у центрі поля – погрудне, праворуч профільне зображення імператора Миколи I. Під зрізом портрета – іменник медальєра: Г. ФЕДОР. ТОЛСТОЙ. У верхньому секторі – напис: NICOLAO I FAUTORI (“Миколі I, покровителю”). В нижньому секторі – легенда двома рядками: UNIVERSITAS LITTERARUM VILNENSIS / НОС GRATI PIIQUE ANIMI MONUMENTUM EXSTARE VOLUIT VII CAL QUINT MDCCCXXVIII (“Віленський університет, керуючись вдячністю та найщирішими почуттями, вирішив встановити цей пам’ятник 28 червня 1828 року”).

Зв. бік: у центрі поля – погрудне, праворуч профільне зображення короля Стефана Баторія та царя Олександра I один за одним. Під зрізом портрета – іменник медальєра: Г. ФЕДОР. ТОЛСТОЙ. По краю поля – легенда: STEPHANO BATORIO CONDINTORI AN MDLXXVIII* ALEXANDRO I RESTITUTORI AN. MDCCCIII (“Стефану Баторію, що заснував у 1578 році. Олександрю I, що відновив у 1803 році”).

Джерела: LVIA. – Ф. 567. – Оп. 2. – Спр. 3 807. – Арк. 88. – № 22; *Смирнов В.* Описание русских медалей. – Санкт-Петербург, 1908. – № 449; *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 620.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА.

1. Центральний державний історичний архів України в м. Київ. – Ф. 832. – Оп. 1. – Спр. 31. Частный фонд В. Б. Антоновича, Записки об ученых и учебно-вспомогательных учреждениях университета св. Владимира. Б. д.– Арк. 1–6.

2. Центральний державний історичний архів України в м. Київ. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. Дело о перевозке музея нумизматики и минц-кабинета из г. Вильно в Киев. 06.09.1833 – 31.12.1834. – Арк. 1, 2, 4.

3. *Гарбуз Б.* Нумизматична колекція Національного музею історії України // Вісник Національного банку України. – Київ, 1996. – № 3. – С. 84–91.

4. *Зразюк З.* Из истории нумизматической коллекции университета св. Владимира // Международная нумизматическая конференция, посвященная 150-летию Национального музея Литвы. – Вильнюс, 2006. – С. 67–74.

5. *Грималаускайте Д.* Минц-кабинет Императорского Виленского Университета (по рукописным каталогам 1835 г.) // Одиннадцатая Всероссийская нумизматическая конференция (Санкт-Петербург 14–18 апреля 2003 г.): Тезисы докладов и сообщений. – Санкт-Петербург, 2003. – С. 229–230.

6. *Грималаускайте Д.* Юбилейная медаль Виленского Императорского университета // Двенадцатая Всероссийская нумизматическая конференция: Тезисы докладов и сообщений. – Москва, 2004. – С. 201–202.
7. *Грималаускайте Д.* Юбилейная медаль Виленского императорского университета // Нумизматический сборник ГИМ. – № XVII. – Москва, 2005. – С. 285–290.
8. *Грималаускайте Д.* Истоки нумизматического собрания Виленского Императорского университета (1803–1832) // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: Навуковы зборнік. – № 4. – Мінск: БДУ, 2008. – С. 44–49.
9. *Яушева-Омельянчик Р.* Київський мінц-кабінет у життєписах // Українська нумізмати́ка і боні́стика. – Київ, 2000. – № 1. – С. 64–76.
10. *Яушева-Омельянчик Р.* Київський мінц-кабінет у життєписах // Українська нумізмати́ка і боні́стика. – Київ, 2000. – № 2. – С. 53–62.
11. *Grimalauskaitė D.* Gabinet numizmatyczny Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego (1803–1832) // Wiadomości numizmatyczne. – № 48. – Warszawa, 2004. – С. 129–152.
12. *Gumowski M.* Medale Polskie. – Warszawa, 1923. – С. 8–90.

REFERENCES

1. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi. – F. 832. – Op. 1. – Spr. 31. – Ark. 1–6. – Chastnyi fond V. B. Antonovycha, Zapysky ob uchenykh y uchebno-vspomohatelnykh uchrezhdeniyakh unyversyteta sv. Vladymyra. B. d.
2. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u m. Kyievi. – F. 710. – Op. 3. – Spr. 266. – Ark. 1, 2, 4. – Delo o perevozke muzeia numyzymatyky y mynts-kabyneta yz h. Vylno v Kyev. 06.09.1833 – 31.12.1834.
3. *Harbuz B. B.* Numizmatychna kolektsiia Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy. – Kyiv, 1996. – № 3. – S. 84–91.
4. *Zraziuk Z. O.* Yz ystorry numyzymatycheskoi kolektsyy unyversyteta sv. Vladymyra // Mezhdunarodnaia numyzymatycheskaia konferentsyia, posviashchennaia 150-letyiu Natsyonalnoho muzeia Lytvy. – Vylnius, 2006. – S. 67–74.
5. *Hrymalauskaite D.* Myntskabynet Ymperatorskoho Vylenskoho Unyversyteta (po rukopysnym kataloham 1835 h.) // Odyndnadsataia Vserossyiskaia numyzymatycheskaia konferentsyia. – Sankt-Peterburh 14–18 apreliia 2003 h. – Tezysy dokladov y soobshchenyi. – Cankt-Peterburh, 2003. – S. 229–230.
6. *Hrymalauskaite D.* Yubyleinaia medal Vylenskoho Ymperatorskoho unyversyteta // Dvenadtsataia Vserossyiskaia numyzymatycheskaia konferentsyia. Tezysy dokladov y soobshchenyi. – Moskva, 2004. – S. 201–202.
7. *Hrymalauskaite D.* Yubyleinaia medal Vylenskoho ymperatorskoho unyversyteta // Numyzymatycheskyi sbornyk HYM. – № XVII. – Moskva, 2005. – S. 285–290.
8. *Hrymalauskaite D.* Ystoky numyzymatycheskoho sobranyia Vylenskoho Ymperatorskoho unyversyteta (1803–1832) // Krynitsaznaŭstva i spetsyialnyia histarychnyia dystsypliny. – Navukovy zbornik. – № 4. – Minsk, BDU, 2008. – S. 44–49.
9. *Yausheva-Omelianchuk R. M.* Kyivskyi mintskaabinet u zhytteopysakh // Ukrainaska numizmatyka i bonistyka. – Kyiv, 2000. – № 1. – S. 64–76.
10. *Yausheva-Omelianchuk R. M.* Kyivskyi mintskaabinet u zhytteopysakh // Ukrainaska numizmatyka i bonistyka. – Kyiv, 2000. – № 2. – S. 53–62.